

El dret a l'oblit davant l'accés a la memòria periodística: drets en conflicte en la gestió de la informació de l'hemeroteca digital

[Versión castellana]

- SILVIA MARTÍNEZ MARTÍNEZ
Professora dels Estudis de Ciències de la Informació i la Comunicació
Universitat Oberta de Catalunya
smartinezmartinez1@uoc.edu
- ELVIRA GARCÍA DE TORRES
Professora del Departamento de Comunicación e Información Periodística
Universidad CEU Cardenal Herrera
egarcia@uch.ceu.es
- SANDRA SANZ MARTOS
Professora dels Estudis de Ciències de la Informació i de la Comunicació
Universitat Oberta de Catalunya
ssanzm@uoc.edu

Opciones

<meta />

Metadades

DOI: <https://dx.doi.org/10.1344/BiD2018.41.23>

Citació recomanada

Martínez Martínez, Silvia; García de Torres, Elvira; Sanz Martos, Sandra (2018). "El dret a l'oblit davant l'accés a la memòria periodística : drets en conflicte en la gestió de la informació de l'hemeroteca digital". *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, núm. 41 (desembre) . <<http://bid.ub.edu/41/martinez.htm>>. DOI: <http://dx.doi.org/10.1344/BiD2018.41.23> [Consulta: 20-12-2018].

Resum

Les singularitats pròpies de l'entorn comunicatiu digital, marcat per l'eliminació de les fronteres temporals, el valor de la dada i les possibilitats d'intercanvi transfronterer de la informació, han posat en relleu la importància de la protecció de les dades personals i de l'anomenat *dret a l'oblit*. Això es plasma tant en l'adaptació del marc normatiu com en la mateixa jurisprudència que es va creant entorn de la necessitat de dirimir plets en situacions en què s'entra en conflicte amb l'exercici d'altres drets, com el de la llibertat d'informació. Les hemeroteques digitals, que, en la mesura que afavoreixen l'arxivament i la recuperació de notícies, també estarien protegides per l'"excepció periodística" (Pauner, 2015, p. 196), també són el terreny de posicions enfrontades. Aquest article analitza la jurisprudència recent, i també les normatives i les condicions d'ús que publiquen els principals diaris de comunicació digital, amb l'objectiu de contribuir a l'estudi sobre l'evolució de l'exercici d'aquests drets en conflicte en relació amb la informació de les hemeroteques digitals. Els resultats mostren que la doctrina va evolucionant per atendre els desafiaments de la societat actual i apunten la falta d'indicacions específiques en la redacció de les polítiques d'ús i privadesa dels diaris referents al tractament de dades personals en els continguts de les hemeroteques digitals.

Resumen

Las singularidades propias del entorno comunicativo digital, marcado por la eliminación de las fronteras temporales, el valor del dato y las posibilidades de intercambio transfronterizo de la información, han puesto de relieve la importancia de la protección de los datos personales y del llamado *derecho al olvido*. Ello se plasma tanto en la adaptación del marco normativo como también en la propia jurisprudencia que se está creando en torno a la necesidad de dirimir en situaciones en las que este entra en conflicto con el ejercicio de otros derechos como el de la libertad de información. Las hemerotecas digitales que, en cuanto que favorecen el archivo y recuperación de noticias, estarían también protegidas por la "excepción periodística" (Pauner, 2015, p. 196) son también terreno de posiciones encontradas. Este artículo analiza la jurisprudencia reciente así como las propias normativas y condiciones de uso que publican los principales diarios de comunicación digital, con el objetivo de contribuir al estudio sobre la evolución del ejercicio de estos derechos en conflicto en relación con la gestión de la información de las hemerotecas digitales. Los resultados muestran cómo la doctrina va evolucionando para atender a los desafíos de la sociedad actual y apuntan la falta de indicaciones específicas en el redactado de las políticas de uso y privacidad de los diarios sobre el tratamiento de datos personales en los contenidos de las hemerotecas digitales.

Abstract

Characterised by its elimination of time boundaries, its attribution of value to personal data and the possibilities it offers for transferring that data to third countries or international organisations, the singular nature of our digital media landscape is highlighting the importance of data protection and our so-called *right to be forgotten*. This is seen in the adaptation of legal regimes governing the Internet but also in the EU case-law being written to balance these rights and others, such as the right to freedom of expression and information. As earlier studies have already shown (e.g., Pauner, 2015), the difficulty of striking this balance has become evident in the arena of digital newspaper and journal archives, where freedom of information and also journalistic exemption from statutory provisions play an important role in storing and retrieving news data. The article contributes to the ongoing study of how personal data protection rights are being affected by the information management practises of such archives by reviewing recent case-law. It also examines the privacy policies and terms and conditions agreements published by the biggest digital newspapers and evaluates how far these are being tailored to meet the challenge of protecting personal data privacy in today's society. The results reveal a lack of specific guidelines in the terms and conditions agreements published by such archives on their use of personal data.

Paraules clau: Dret, Gestió de la informació, Biblioteques digitals, Hemeroteques, Dret a la informació, Mitjans de comunicació, Protecció de dades

Keywords: Law, Information management, Digital libraries, Periodicals collections, Freedom of information, Mass media, Data protection

Rebut: 11/07/2018. Acceptat: 11/09/2018.

1 Introducció

La digitalització del missatge i la irrupció d'Internet han obert noves possibilitats per a la producció, la distribució, l'arxivament i la recuperació d'informació. En aquest entorn comunicatiu en què es dilueixen les fronteres temporals i espacials, un gran nombre de subjectes participen i, fins i tot, intervenen activament en l'intercanvi del flux informatiu. L'estudi de l'anomenat *contingut generat per l'usuari* (*user generated content* o UGC) ha portat a la convergència de "teorías y modelos de flujos alocutorios, conversacionales, de registro y de consulta, así como de los campos de la producción y la recepción" (García de Torres, 2010, p. 589).

Tal com Manovich (2012) apuntava, totes les accions de l'usuari permeten no solament saber els seus gustos i opinions o consultar les imatges que crea, sinó també rastrejar els moviments i el mapa de navegació que fa des dels diferents dispositius de connexió existents, descobrir els nexes que estableix amb altres usuaris i, fins i tot, geolocalitzar els seus desplaçaments. El rol que exerceix l'usuari contribueix "a la abundancia de contenidos que se distribuyen en la Red al tiempo que se multiplican los nodos de difusión" (Martínez-Martínez, 2017, p. 36). La generació de dades actual, anomenada *dades massives* (*big data*), es defineix pel volum, la velocitat, la varietat (estructurats o no, actuals o diferits) i, fins i tot, el valor que les dades poden tenir (Russom, 2011; Bowden, 2014; Zaslavsky; Perera; Georgakopoulos, 2012).

Davant d'altres trets com la multimedialitat, la sincronia, la interactivitat, l'eliminació de rutes predeterminades de trànsit informatiu o la ruptura de la linealitat, per a Newhagen les característiques distintives davant d'altres tecnologies són tant la digitalització del missatge com l'arquitectura distribuïda (Newhagen; Rafaeli, 1996). En un context comunicatiu marcat per la innovació i les possibilitats que ofereix l'evolució, la premsa es presenta com "uno de los productos culturales que se ha adaptado con mayor celeridad a las novedades y al entorno cambiante de la web" (Guallar; Abadal; Codina, 2012a, p. 38). Juntament amb la generació de nous continguts, s'han dut a terme processos de digitalització dels arxius històrics que han permès introduir millores de conservació i d'accessibilitat, però també superar obstacles relacionats amb els recursos econòmics i la gestió de drets d'autor (Hafner, 2007). Tal com apunta Díaz Noci (2008, p. 76), "la memoria es otra característica de la información digital".

Els gestors de continguts (*content management systems* o CMS) han permès incorporar la flexibilitat i el desenvolupament de solucions a mida per atendre les necessitats dels mitjans de comunicació digital, especialment en relació amb el flux de treball o procés productiu, la publicació, l'arxivament i la recuperació del contingut. En definitiva, faciliten "una arquitectura subyacente que permita compartir cualquier tipo de contenido de manera eficiente y escalable" (Weinberg, 2009, p. 62), és a dir, que doni una resposta ràpida, correcta i que tingui en compte el volum de continguts, però també d'usuaris amb rols diversos que es relacionen amb el sistema. En l'àmbit periodístic, l'escalabilitat ha de respondre, "por un lado, al crecimiento continuo de la audiencia de los medios *online*, que repercute en un mayor consumo de recursos temáticos, por otro, a la multiplicación de las posibilidades multimedia e interactivas" (Salaverria; Negredo, 2008, p. 56–61).

A les opcions, però també als reptes, que planteja la tecnologia cal afegir que les singularitats del context comunicatiu i informatiu actual han creat noves situacions conflictives que "se intenta atender desde una perspectiva legislativa (con nuevos reglamentos o reformas de leyes existentes) y judicial" (Martínez-Martínez, 2016). A més de les qüestions relacionades amb la propietat intel·lectual a causa de la multiplicitat d'actors participants que es converteixen en autors de continguts, s'hi sumen la gestió i el tractament de la informació sensible i que correspon a l'atenció especial que rep la protecció de dades personals actualment.

2 La protecció de les dades personals i el dret a l'oblit en la societat de la informació

El valor de les dades agregades, el coneixement escàs que tenim tant de les implicacions que comporta exposar o cedir una informació determinada com de les mateixes condicions d'ús d'alguns serveis, i el rastre informatiu que es genera per l'activitat mateixa de l'usuari (Vilasau; Vila, 2010; Campuzano Tomé, 2011; Escribano, 2015, p. 72–74), són factors afegits que fan que la protecció de dades personals transcendeixi més enllà i que es relacioni amb casuístiques diferents. A això cal afegir que el grau més alt d'interconnexió i de convergència, l'abast dels continguts en termes geogràfics i les possibilitats de promoció i divulgació dels continguts han fet més complicada la protecció de les dades personals i l'establiment d'una regulació harmonitzada.

La importància de la protecció de les dades personals en el context comunicatiu actual es fa evident davant l'evolució i l'adaptació del marc normatiu, i també per la mateixa jurisprudència que s'està creant entorn de la necessitat de dirimir conflictes en situacions en què la protecció de les dades entra en conflicte amb l'exercici d'altres drets. L'informe *Analysis and impact study on the implementation of Directive EC 95/46 in Member States* (European Commission, 2003) ja assenyalava la diversitat que contenia en termes d'exempcions la normativa dels diferents Estats membres a propòsit de la protecció de dades. Aquesta directiva ha donat lloc, així, al *Reglament general de protecció de dades* (RGPD 2016/679) del Parlament Europeu i del Consell, d'aplicació des del 25 de maig de 2018, amb l'objectiu d'homogeneïtzar la protecció d'un dret previst en la *Carta dels drets fonamentals de la Unió Europea* (Europa, 2000). El *Reglament general de protecció de dades*, que preval sobre les lleis nacionals, ofereix unes garanties més grans en un context d'"intercambio transfronterizo" (Martínez-Martínez, 2018).

En el context actual, en què la immediatesa, l'actualització i la velocitat de l'intercanvi conviuen a Internet amb les possibilitats d'arxivament i

recuperació del contingut gràcies a la digitalització, el caràcter efímer i alhora permanent de la informació defineix la paradoxa temporal d'un sistema en què, al seu torn, la comunicació síncrona coexisteix amb l'asíncrona. Davant d'aquesta realitat, es fa cada vegada més present l'anomenat dret a l'oblit, que consisteix més pròpiament, tal com el defineix De Terwangne (2012, p. 54), en "el derecho de las personas físicas a hacer que se borre la información sobre ellas después de un periodo de tiempo determinado". Per tant, són diverses les normes a les quals s'associa la protecció d'aquest dret o que hi estan vinculades i que estan en evolució constant, tal com es desprèn de les mateixes actualitzacions que s'han generat entorn del *Código del Derecho al Olvido* publicat pel *Boletín General del Estado*. En la nota de l'autor, en la modificació d'aquesta normativa corresponent al 22 de setembre de 2014 (Gervas de la Pisa, 2018, p. 1), es resumeixen els aspectes als quals vol donar resposta aquest dret:

"La eliminación o el bloqueo de datos en internet y en buscadores web, la cancelación de antecedentes, la salida de ficheros de morosos y de listados comerciales, son algunas de las preocupaciones del ciudadano de hoy, y que busca resolver el llamado derecho al olvido."

El mateix *Reglament general de protecció de dades* reconeix la necessitat de "reforçar el 'dret a l'oblit'" i per a això "el dret de supressió s'ha d'ampliar de manera que el responsable del tractament que ha fet públiques dades personals estigui obligat a indicar als responsables del tractament que estan tractant aquestes dades personals que suprimixin qualsevol enllaç a aquestes dades, així com les còpies o rèpliques d'aquestes dades". Això es concreta en la redacció de l'article 17 sobre el dret de supressió, que també anomena "dret a l'oblit".

La gran quantitat d'informació que circula a Internet i el seu caràcter perdurable poden generar grans perjudicis, especialment si aquesta informació fa referència a errors del passat (Ettighoffer, 2008), tenint en compte la facilitat de recuperació i accés a aquestes dades que els motors de cerca poden permetre (De Terwangne, 2012, p. 56). Precisament, la sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea (TJUE) del 13 de maig de 2014, davant la petició de decisió que va elevar l'Audiència Nacional en el cas de Google contra l'Agencia Española de Protección de Datos, va significar un avenç en la consolidació del dret a l'oblit en trencar precisament aquest rastre informatiu que els cercadors ofereixen (Unió Europea, 2014). Així, la sentència diu que "el gestor d'un motor de cerca està obligat a eliminar de la llista dels resultats que ha obtingut després d'una cerca feta a partir del nom d'una persona vincles a pàgines web, publicades per tercers i que contenen informació relativa a aquesta persona".

Sentències de l'Audiència Nacional posteriors s'han basat en la doctrina del Tribunal de Justícia de la Unió Europea i això, tal com apuntava un comunicat emès pel Poder Judicial (2015), "establece los criterios para reconocer el derecho al olvido". Les resolucions tracten de dirimir conflictes entre drets que xoquen amb l'exercici del dret a l'oblit. En aquest sentit, el conflicte que es genera amb el dret a la llibertat d'informació és un element central, tal com ja va apuntar Escribano (2015, p. 74), "por lo que respecta a la casuística jurisprudencial en materia de derecho a la intimidad personal y familiar".

3 Els mitjans de comunicació digital i la protecció de dades personals: la gestió de la informació en l'hemeroteca digital

En la relació amb el mitjà de comunicació digital i amb els continguts que ofereix, les maneres en què l'usuari deixa rastre o proporciona dades personals són diverses (vegeu la figura 1). Les *cookies* aporten informació de la navegació i, per tant, de les pautes d'accés i de les preferències de l'usuari. Els mitjans de comunicació, a més, poden oferir serveis de valor afegit, com ara opcions de personalització o de participació, que requereixen que l'usuari es registri, i així, d'una manera més directa, se sol·liciten un conjunt de dades per fer-lo efectiu. Més enllà del visitant esporàdic o habitual i de l'usuari registrat, la relació amb el mitjà digital també pot quedar marcada per la subscripció o el contracte de compravenda pels serveis que rep. En aquest cas, l'usuari pot oferir dades més específiques que permetin fer efectiva la modalitat de pagament i, fins i tot, de recepció dels serveis que s'hagin contractat. Pel que fa als continguts, la interactivitat i la multiplicitat d'opcions de participació han afavorit la presència de contingut generat per l'usuari a la xarxa. Aquest contingut generat per l'usuari, segons Wunsch-Vincent i Vickery (2007), es caracteritza per la publicació, la creativitat i l'elaboració més enllà de les dinàmiques professionals. Aquí s'inclouen des dels comentaris que l'usuari ha publicat juntament amb les notícies fins a la tramesa de continguts (fotografies, vídeos, textos, etc.) al mitjà, en els quals, per tant, es produeix la circumstància que l'usuari actua com a autor dels continguts.

En darrer lloc, també cal esmentar el patró de relació més convencional, en què l'usuari actua com a font informativa que se cita i s'identifica en una notícia, o bé s'inclou informació relativa a ell pel fet de ser el protagonista de l'esdeveniment del qual s'informa.

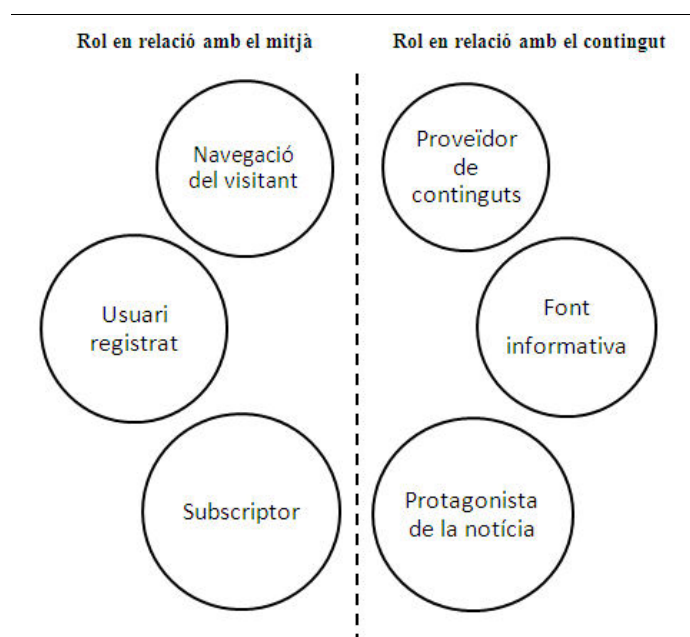

Figura 1. Rols que exerceix l'usuari davant el mitjà de comunicació a partir dels quals es poden generar o rastrejar dades de caràcter personal. Font: Elaboració pròpia

Aquesta divisió es correspondria, al seu torn, amb la diferenciació que Pauner (2015, p. 189) estableix a l'hora de determinar la diferenciació respecte al tractament de les dades segons que serveixin per a "funciones de dirección y administración de las empresas y aquellos [datos] que se orientan a la labor editorial o productora". Aquestes darreres dades serien les que estarien relacionades amb els continguts que publica el mitjà de comunicació i es podrien acollir a alguns criteris específics d'excepció, com el que reconeix el *Reglament general de protecció de dades* en abordar l'anomenat *dret a l'oblit*, quan indica que les casuístiques que s'indiquen no s'aplicaran, entre altres situacions, si el tractament de les dades és necessari "per exercir el dret a la llibertat d'expressió i informació". D'aquesta manera, el dret a l'oblit pot quedar limitat o relegat en favor d'un altre dret o necessitat que prevalgui, com pot passar davant la necessitat de difondre una notícia actual d'interès general en l'exercici de la llibertat d'informació.

Com s'ha apuntat, en els mitjans de comunicació en línia, juntament amb els continguts que fan referència a l'actualitat, s'ofereix accés a fons i col·leccions digitalitzades. Es tracta de les hemeroteques "que —utilizando técnicas y gestión de la documentación— facilitan herramientas para la búsqueda de noticias e informaciones de todo tipo" (Camacho; Agirreazaldegui; Ronco; Peñafiel, 2010). Un accés i una disponibilitat d'informació d'arxiu que l'entorn en línia permet que tindrà conseqüències tant en termes de producció com de recepció (Palacios, 2004).

L'obertura als fons documentals i a l'accés gratuït a aquests fons es correspon amb la mateixa evolució que experimenta l'empresa informativa envers un model "vinculado al mercado y a las necesidades del cliente" (De Mendonça; Pereira; Leal-Adghirni, 2012, p. 30). Així, s'explora la comercialització d'un servei que aporta valor afegit al mitjà. En aquest sentit, és necessària una bona organització i "un sistema de accesos que sea a la vez cómodo (usable) y eficiente" (Guallar; Abadal; Codina, 2012a, p. 38). D'aquesta manera, en avaluar les hemeroteques de premsa digital en el període 2007–2010, Guallar, Abadal i Codina (2012b, p. 595), a més de determinar que les més ben posicionades són les d'*El Mundo*, *ABC*, *El País* i *La Vanguardia* (malgrat que se situen en un segon quartil corresponent al nivell mitjà-alt), observen entre les tendències principals "la ampliación del fondo temporal online, hemerotecas gratuitas versus hemerotecas de pago, simplificación (y empobrecimiento) de la búsqueda, filtros en la presentación de resultados y productos documentales".

Tal com recorda Berrocal (2017, p. 179), el Tribunal Europeu de Drets Humans (TEDH) ha argumentat que les hemeroteques digitals també quedarien emparades per la llibertat d'informació prevista en l'article 10 del *Conveni Europeu de Drets Humans* i afirma, a més, que "los archivos de Internet suponen una importante contribución para conservar y mantener noticias e información disponibles, pues constituyen una fuente importante para la educación y la investigación histórica". Les situacions en què pugui entrar en conflicte amb el dret a l'oblit fan evident la necessitat no tan sols d'avaluar les circumstàncies que determinin quin exercici ha de prevaler, sinó també de saber com evoluciona la doctrina jurídica i quines dinàmiques de gestió s'apliquen des dels mitjans.

4 Metodologia

L'objectiu d'aquest article és contribuir a l'estudi sobre l'evolució de l'exercici del dret a l'oblit i de la llibertat d'expressió en les situacions en què entren en conflicte i, més específicament, quan es refereix a la gestió de la informació dels arxius de notícies en línia o de les hemeroteques digitals. L'estudi s'emmarca en el projecte "Oportunidades y retos del periodismo en los entornos abiertos: estudio de las voces de la sociedad en torno a los medios tradicionales y los sitios participativos de nueva generación".¹

Per assolir aquest objectiu es fa una anàlisi en dos nivells. D'una banda, es fa una revisió de la jurisprudència espanyola actual en aquesta matèria. La consulta del fons recollit al Centro de Documentación Judicial ha permès conèixer les sentències, les actuacions i els acords emesos pels diferents òrgans i jurisdiccions per al període comprès entre el 2011 i el primer semestre del 2018. La revisió també inclou la jurisprudència constitucional. L'anàlisi del contingut d'aquestes sentències, decisions i actuacions se centra a detectar els mitjans de comunicació implicats (siguin o no demandants o demandats), el tipus o perfil de les dades a què s'apel·la, la consideració que mereix l'arxiu o hemeroteca digital, els criteris i els fonaments que s'estableixen en ponderar entre els drets en conflicte i les mesures que s'han adoptat que afecten la gestió de la informació.

D'altra banda, també s'analitza el contingut dels avisos, les polítiques de privadesa i les normes d'ús de les hemeroteques, en cas que hi hagi indicacions específiques, dels principals diaris espanyols a partir de les dades de difusió del 2017 de l'Oficina de Justificación de la Difusión (OJD). Aquestes dades, al seu torn, coincideixen amb les dades de les millors hemeroteques digitals, segons la classificació que Guallar, Abadal i Codina (2012b, p. 595) van fer en el seu estudi.

Diari	Mitjana de difusió	URL
<i>El País</i>	175.041	https://elpais.com/
<i>La Vanguardia</i>	105.813	http://www.lavanguardia.com/ (http://www.lavanguardia.com/)
<i>El Mundo</i>	97.162	http://www.elmundo.es/ (http://www.elmundo.es/)
<i>ABC</i>	79.892	https://www.abc.es/

Taula 1. Diaris analitzats. Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Oficina de Justificación de la Difusión

Amb aquesta anàlisi exploratòria de tipus qualitatiu, feta el mes de juny del 2018 (quan ja era aplicable el *Reglament general de protecció de dades*), es vol observar de quina manera els usuaris dels mitjans de comunicació són informats del tractament i la protecció de les dades personals, específicament si es contenen indicacions relatives a l'anomenat *dret a l'oblit* i, d'una manera més específica, en relació amb la gestió de la informació des de les hemeroteques digitals.

5 Resultats

La revisió de la jurisprudència, incloent-hi les sentències, els acords i les actuacions, que considera l'exercici de l'anomenat *dret a l'oblit* mostra una evolució clara. Dels més de dos-cents registres identificats des de l'any 2011, s'observa un increment significatiu el 2014 i s'arriba als valors més alts el 2016, amb un total de setanta-tres resultats. S'ha d'apuntar que el nombre de dades més petit de l'últim període respon, també, al fet que el 2018 només s'han pogut tenir en compte les resolucions i les decisions que es van adoptar prèviament a la data de l'anàlisi i que, per tant, corresponen només al primer semestre de l'any.

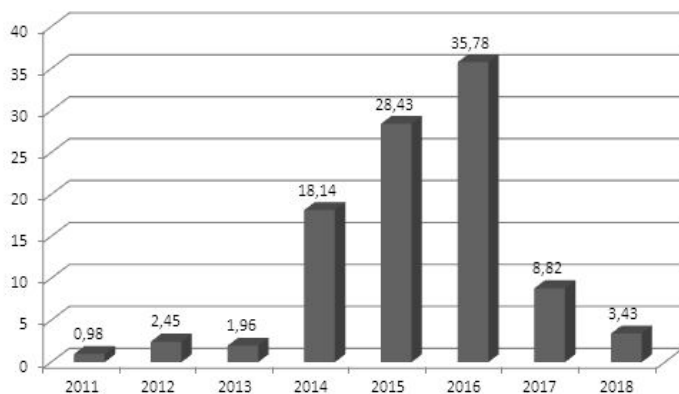

Figura 2. Evolució de la jurisprudència en relació amb el "dret a l'oblit". Font: Elaboració pròpia a partir de la cerca en el Centro de Documentación Judicial i de la jurisprudència del Tribunal Constitucional

Si limitem la revisió a les sentències que inclouen en la redacció l'expressió *dret a l'oblit* però també el terme *hemeroteca*, els resultats es redueixen. Un cop eliminats els textos en què l'exercici del dret no es vincula a aquest espai del mitjà digital o arxiu en línia o bé perquè no es pot desprendre que sigui així després de la lectura de la resolució, la relació de la jurisprudència que s'ha analitzat (vegeu la taula 2) queda constituïda per setze sentències pronunciades per òrgans diferents (des de jutjats de primera instància fins al Tribunal Constitucional), la qual cosa permet, al seu torn, veure l'evolució d'algun cas i les decisions que han adoptat òrgans diferents. La via majoritària és el procediment civil, seguit pel contenciós administratiu.

Núm.	Recurs (Rec.) o Resolució (Res.)	Òrgan	Data
1.	Res. 156/2012	Jutjat de primera instància	04/10/2012
2.	Res. 86/2013	Audiència provincial	08/02/2013
3.	Res. 486/2013	Audiència provincial	11/10/2013
4.	Rec. 245/2012	Audiència Nacional	09/12/2013
5.	Rec. 725/2010	Audiència Nacional	29/12/2014
6.	Res. 67/2015	Audiència Nacional	22/01/2015
7.	Res. 111/2015	Audiència provincial	09/03/2015
8.	Res. 341/2015	Audiència Nacional	02/10/2015
9.	Res. 545/2015	Tribunal Suprem	15/10/2015
10.	Res. 39/2016	Audiència provincial	26/01/2016
11.	Res. 317/ 2016	Audiència provincial	01/07/2016
12.	Res. 1696/2016	Tribunal Suprem	11/07/2016
13.	Res. 426/2017	Tribunal Suprem	06/07/2017
14.	Res. 446/2017	Tribunal Suprem	13/07/2017
15.	Res. 585/2017	Tribunal Suprem	02/11/2017
16.	Res. 58/2018	Tribunal Constitucional	04/06/2018

Taula 2. Sentències analitzades. Font: Elaboració pròpia

En aquestes sentències el mitjà de comunicació o hemeroteca digital no és necessàriament la part demandant o la demandada, però el contingut d'aquests mitjans o hemeroteques i les maneres d'accedir-hi són un element central en aquests casos. Majoritàriament, les informacions i els continguts a què s'apel·la es van publicar en diaris que provenen de l'entorn de la premsa convencional i que ofereixen una edició en línia. En aquest sentit, l'exercici de digitalització dels arxius impresos s'esmenta en diverses sentències, perquè es considera que això canvia l'abast dels continguts que al principi es van publicar perquè se'n fes la lectura en paper, i perquè es pren en consideració, a més, l'impacte en el model de negoci del diari, que amb el fet de posar la informació a disposició de més públic i amb l'ampliació de la difusió pot aconseguir uns ingressos econòmics més grans.

El dret a l'oblit que es planteja apel·la "al poder de disposició del particular sobre las informaciones que se publican en la red sobre su persona" (Resolució 341/2015 de l'Audiència Nacional del 2 d'octubre de 2015). Els casos que s'han analitzat mostren continguts referits a una o diverses persones als quals s'accedeix a partir d'una cerca pel nom i els cognoms i que contribueixen a crear un perfil del subjecte en qüestió. Normalment el tipus de contingut a què fan referència vincula la persona afectada amb informació sensible i que es pot relacionar amb antecedents, infraccions, detalls de la seva situació econòmica o patrimonial, etc., i que per això també poden lesionar el dret a l'honor o la intimitat personal. Com que l'hemeroteca està sota l'empara de l'excepció periodística (Pauner, 2015, p. 196), s'aplica la ponderació per valorar el dret que preval. En el cas de la llibertat d'informació, es redunda en paràmetres clàssics com la veracitat (se suposa que el periodista ha actuat de manera diligent) i l'interès públic, bé derivat del fet o tema en si mateix o bé per la projecció dels subjectes implicats. Pel que fa a la

protecció de dades, les sentències permeten aprofundir en l'evolució que han experimentat i plasmar-la, recollint, com passa a partir de la sentència de l'11 de juliol de 2016 del Tribunal Suprem (Resolució 1696/2016), com a element de valoració la nova normativa europea, el *Reglament general de protecció de dades*, i específicament al·ludint a l'article que conté el dret a l'oblit.

Unes quantes sentències recorden la naturalesa i l'abast de la protecció de dades personals. Així, per exemple, la sentència per procediment civil del jutjat de primera instància de Barcelona del 4 d'octubre de 2012 (Resolució 156/2012) o la de l'Audiència Nacional del 29 de desembre de 2014 (Recurs 725/2010) assenyalen:

"El derecho fundamental a la protección de datos amplía la garantía constitucional a aquellos de esos datos que sean relevantes para o tengan incidencia en el ejercicio de cualesquiera derechos de la persona, sean o no derechos constitucionales y sean o no relativos al honor, la ideología, la intimidad personal y familiar a cualquier otro bien constitucionalmente amparado. De este modo, el objeto de protección del derecho fundamental a la protección de datos no se reduce solo a los datos íntimos de la persona, sino a cualquier tipo de dato personal, sea o no íntimo, cuyo conocimiento o empleo por terceros pueda afectar a sus derechos, sean o no fundamentales [...] son todos aquellos que identifiquen o permitan la identificación de la persona, pudiendo servir para la confección de su perfil ideológico, racial, sexual, económico o de cualquier otra índole, o que sirvan para cualquier otra utilidad que en determinadas circunstancias constituya una amenaza para el individuo."

En aquest tractament de les dades personals incorporen, a l'hora de valorar i argumentar les decisions que s'han adoptat, un element fonamental, i encara més quan es parla de notícies d'arxiu o que formen part de l'hemeroteca, aquest és el factor temps.

Així, tal com s'apunta en la Resolució 545/2015 del 15 d'octubre de 2015 del Tribunal Suprem:

"El factor tiempo tiene una importancia fundamental en esta cuestión, puesto que el tratamiento de los datos personales debe cumplir con los principios de calidad de datos no solo en el momento en que son recogidos e inicialmente tratados, sino durante todo el tiempo que se produce ese tratamiento. Un tratamiento que inicialmente pudo ser adecuado a la finalidad que lo justificaba puede devenir con el transcurso del tiempo inadecuado para esa finalidad, y el daño que cause en derechos de la personalidad como el honor y la intimidad, desproporcionado en relación al derecho que ampara el tratamiento de datos."

En aquest sentit, el Tribunal Constitucional, en la sentència de juny de 2018, reprèn aquest factor quan parla de l'actualitat com a tret clau de la notícia i de quina manera, per tant, el pas del temps pot afectar el valor del contingut. Així, quan parla d'informacions d'arxiu, apunta que "la relevancia pública de la información, considerada desde la perspectiva de que es una noticia antigua, traída al momento presente por medio de la puesta a disposición en la hemeroteca digital de la misma, puede ser cuestionada".

Pel que fa als responsables del tractament de dades, s'observa una evolució. Respecte a aquesta qüestió és especialment significatiu el Recurs 725/2010 (en el qual Google i la seva filial espanyola es mostraven contraris a la resolució que havia adoptat l'Agencia Española de Protección de Datos i del que va conèixer l'Audiència Nacional) i que es relaciona amb la consulta prejudicial que es va plantejar al Tribunal de Justícia de la Unió Europea, la decisió de la qual ha creat doctrina. El Tribunal de Justícia de la Unió Europea determina que les tasques que fa un cercador i que es corresponen amb la indexació, l'emmagatzematge i la posada a disposició de la informació que proporcionen tercers es poden considerar tractament de dades personals. Això converteix el cercador, per tant, en responsable de les dades personals i fa que hi hagi d'aplicar la normativa vigent. Així, com que són responsables del tractament de dades tant el cercador com l'editor que ofereix el contingut, inclou una diferenciació clau a l'hora de ponderar entre drets en conflicte. En aquesta sentència esmenta, tal com recull l'Audiència Nacional:

"El resultado de la ponderación puede ser diferente según estemos ante un tratamiento realizado por un gestor de un motor de búsqueda o por el editor de la página web, ya que los intereses legítimos que justifican ese tratamiento pueden ser distintos y las consecuencias sobre el interesado pueden no ser las mismas: la inclusión en la lista de resultados puede constituir una injerencia mayor en el derecho fundamental al respeto de la vida privada del interesado que la publicación por el editor de esta página web." (Apartats 86 i 87 de la Sentència del TJUE) (Unió Europea, 2014).

En relació amb les mesures que s'han adoptat per garantir l'exercici dels drets, s'observen decisions diferents segons el cas i en aplicació del principi de proporcionalitat: des de fer que el cercador elimini dels resultats de cerca per nom i cognoms d'una persona uns enllaços determinats fins a fer que l'editor inclogui instruccions que impedeixin que la notícia sigui rastrejada pels cercadors externs. Pel que fa a les possibilitats de recuperació mitjançant el cercador intern del mitjà de comunicació, la doctrina ha evolucionat i n'és un exemple il·lustratiu la trajectòria que ha seguit el cas que ha arribat al Tribunal Constitucional que fa referència a una informació de l'hemeroteca digital d'*El país*. En aquest cas, el Tribunal Suprem, en la sentència del 15 d'octubre de 2015 (Resolució 545/2015), considerava que impedir la indexació per a la consulta interna al web del diari era una mesura desproporcionada i assenyalava:

"El riesgo para los derechos de la personalidad de las personas afectadas por la información guardada en la hemeroteca digital no radica tanto en que la información sea accesible a través del motor de búsqueda interno del sitio web en que se encuentra alojada, pues se trata de una búsqueda comparable a la que efectuaban quienes acudían a las viejas hemerotecas en papel, como en la multiplicación de la publicidad que generan los motores de búsqueda de Internet, y en la posibilidad de que mediante una simple consulta utilizando los datos personales, cualquier internauta pueda obtener un perfil completo de la persona afectada en el que aparezcan informaciones obsoletas sobre hechos ya remotos en la trayectoria vital del afectado, con un grave potencial dañoso para su honor y su intimidad, que tengan un efecto distorsionador de la percepción que de esta persona tengan los demás conciudadanos y le estigmatice."

Malgrat això, el Tribunal Constitucional, quan té ocasió de pronunciar-se sobre aquest mateix cas, considera que, com que afecta persones sense rellevància pública: "la prohibición de indexar los datos personales, en concreto los nombres y los apellidos de las personas recurrentes, para su uso por el motor de búsqueda interno de *El País* debe ser considerada una medida limitativa de la libertad de información idónea, necesaria y proporcionada al fin de evitar una difusión de la noticia lesiva de los derechos invocados". A això afegeix que la informació continuarà disponible i es podrà localitzar si es fa la cerca amb altres criteris, com el temàtic, i no tant a partir de les dades personals dels subjectes afectats.

En l'aspecte en què sí que s'observa una coincidència és a considerar que, en aquest cas, no és procedent aplicar l'opció d'"anonimitzar" la informació mitjançant, per exemple, la supressió de les dades personals o l'ús d'inicials en lloc de posar-hi les referències completes. Així, el Tribunal Constitucional considera que aquesta mesura "supondría una injerencia más intensa en la libertad de prensa que la simple limitación en la difusión". Aquesta mesura, per tant, s'observa com a més restrictiva. De fet, entre els casos que s'han analitzat, l'esborrament ha quedat limitat quan en fer la ponderació s'ha valorat que la llibertat d'informació no s'ha exercit correctament.

Respecte a la segona part de l'estudi, els diaris que s'han analitzat donen informació relacionada amb la protecció de dades en els documents relatius a l'avís legal o les condicions d'ús, però d'una manera més detallada en la "Política de privacidad" (vegeu la taula 3), excepte en el cas d'*El Mundo*, en què la informació que contenen els dos documents és pràcticament la mateixa.

Diari	Documents	URL
-------	-----------	-----

<i>El País</i>	"Aviso legal" "Política de privacidad de los servicios <i>El País</i> "	https://elpais.com/estaticos/aviso-legal/ https://elpais.com/estaticos/politica-privacidad/
<i>La Vanguardia</i>	"Aviso legal" "Política de privacidad"	http://www.lavanguardia.com/aviso-legal (http://www.lavanguardia.com/aviso-legal) http://www.lavanguardia.com/politica-privacidad (http://www.lavanguardia.com/politica-privacidad)
<i>El Mundo</i>	"Condiciones legales" "Política de protección de datos personales"	http://www.elmundo.es/registro/aviso-legal.html (http://www.elmundo.es/registro/aviso-legal.html) http://www.elmundo.es/registro/privacidad.html (http://www.elmundo.es/registro/privacidad.html)
<i>ABC</i>	"Aviso legal" "Condiciones de uso" "Política de privacidad"	https://www.abc.es/contacto/aviso-legal.html https://www.abc.es/contacto/condiciones.html http://www.vocento.com/politica-privacidad (http://www.vocento.com/politica-privacidad)

Taula 3. Documents analitzats. Font: Elaboració pròpia

En aquests documents s'aporten les dades de contacte per identificar el responsable del tractament i també les vies d'atenció. Una cosa comuna en aquests escrits és la indicació que, a més del fet d'entrar en contacte amb l'empresa per informar-se o per exercir els drets en relació amb les dades, els usuaris disposen d'altres vies de reclamació i se'ls indica l'opció de reclamar davant del delegat de la protecció de dades de la companyia o grup, i fins i tot es remet a l'Agencia Española de Protección de Datos. En el cas de *La Vanguardia*, també s'informa de la possibilitat de recórrer a la tutela de l'Agència Catalana de Protecció de Dades.

En aquesta normativa o polítiques que publiquen els mitjans, s'informa del marc legal d'aplicació corresponent a la protecció de dades personals. Així, en la "Política de privacidad" a la qual adreça el diari *ABC*, actualitzada el maig del 2018, ja s'esmenta la normativa europea que va entrar en vigor aquest mateix mes:

"La presente Política de Privacidad tiene por objeto facilitar información sobre los derechos que asisten tanto al Usuario como al Visitante en virtud del Reglamento General de Protección de Datos" (Europa, 2016).

També es poden trobar al·lusions específiques al marc legal espanyol. És el cas, per exemple, de l'esment que s'inclou en l'"Aviso legal" d'*El país*, en el qual a més s'introdueix una altra al·lusió menys específica, però que amplia l'àmbit a altres mesures que també es puguin aplicar:

"EDICIONES EL PAÍS cumple con las directrices de la Ley Orgánica 15/1999 de 13 de diciembre de Protección de Datos de Carácter Personal, el Real Decreto 1720/2007 de 21 de diciembre por el que se aprueba el Reglamento de desarrollo de la Ley Orgánica y demás normativa vigente en cada momento, y vela por garantizar un correcto uso y tratamiento de los datos personales del usuario."

En els diaris que s'han analitzat aquestes normes o polítiques de privadesa es relacionarien directament amb el tractament de les dades que s'han obtingut en l'exercici del rol que exerceix l'usuari en relació amb el mitjà, la qual cosa incloïa que l'usuari actuï com a visitant, com a usuari registrat o com a subscriptor. Així, això es pot veure resumit en les paraules de les "Condiciones legales" d'*El Mundo* quan s'indica:

"Son datos personales [...] aquellos que el usuario de los mencionados Universos facilite al registrarse o al suscribirse a la publicación de que se trate, así como aquellos que se generen durante su navegación por el Universo Unidad Editorial y por el uso de los productos / servicios / contenidos / suscripciones del Universo Unidad Editorial."

Igualment, s'observa un esforç per especificar els serveis o les finalitats pels quals es recullen aquestes dades, i fins i tot amb la indicació per a cadascuna de la base aplicable, les dades concretes que es recullen, les possibilitats de cessió o transferència o el període de conservació. S'observa així aquest detall, per exemple, en la "Política de privacidad" d'*ABC* i *La Vanguardia*. En aquest darrer diari inclouen, en la relació detallada dels serveis que recullen dades personals, els "comentarios de noticias". La dada en aquest cas es refereix al "alias" de l'usuari i la norma aplicable és la relativa a la participació i al mateix consentiment. Respecte al "plazo de conservación" s'indica: "Mientras el interesado no borre el comentario o el equipo de moderación decida su retirada". Novament, s'observa així que en aquesta "Política de privacidad" s'apel·la més a la relació amb el mitjà, i en aquest cas a la manera en què l'usuari registrat es presenta en espais de participació, que a dades que apareguin en els continguts o els comentaris en sí mateixos. El diari *ABC* també ofereix indicacions sobre el nom d'usuari que es pot triar en registrar-se o participar en les "Condiciones de uso" i en la "Política de privacidad", entre les quals inclou la referència a evitar noms de persones conegudes sense el seu permís.

Juntament amb aquestes pautes, els diaris *El País*, *ABC* i *La Vanguardia* ofereixen en l'"Aviso legal" o "Condiciones de uso" la relació de compromisos de l'usuari i indicacions sobre l'ús del lloc web, entre els quals s'inclouen referències als tipus de continguts que no pot distribuir. En general es refereixen als continguts inadequats que poden ser contraris a la llei i a la dignitat de les persones, o fins i tot als que tenen una finalitat comercial. En el cas d'*ABC*, quan fa referència a les vies de participació en el lloc web, assenyala la necessitat, en cas de compartir continguts, de "disponer de las autorizaciones necesarias (en especial en caso de incluir datos o imágenes de terceros y en particular si son menores de edad)".

Les hemeroteques no ofereixen indicacions específiques relatives a l'ús dels continguts ni sobre els continguts mateixos, més enllà de les polítiques i les normes que regeixen per a la resta del mitjà de comunicació. Només a *La Vanguardia* es presenten algunes referències per facilitar a l'usuari la cerca de continguts i ofereix un enllaç a "[Ayuda](#)". Aquest espai conté preguntes freqüents (la majoria relacionades amb qüestions relatives a la subscripció), les normes de participació (amb regles per intervenir en els espais oberts del mitjà) i el contacte per rebre l'atenció al client (amb una adreça específica per a temes vinculats a la subscripció i una altra per tractar qüestions sobre els continguts).

Els serveis d'accés a les publicacions, com els que ofereixen Kiosko y Mas i Orbyt, també tenen les seves pròpies condicions d'ús i polítiques de privadesa. En aquests documents s'observa un enfocament semblant al que s'ha descrit en els diaris que s'han analitzat o, fins i tot, comparteixen algunes guies amb aquests mitjans, com en el cas d'Orbyt, que redirigeix a les clàusules sobre protecció de dades que publica *El Mundo* en la seva "Política de privacidad".

6 Conclusions

L'evolució tecnològica, les possibilitats de digitalització del missatge i de les opcions i els recursos per a la recuperació de continguts han obert nous reptes per garantir l'anomenat "dret a l'oblit". Un desafiament encara més gran quan l'exercici d'aquest dret entra en conflicte amb altres drets com el de la llibertat d'informació, pel qual poden quedar protegits els continguts de l'arxiu en línia o de l'hemeroteca digital dels mitjans de comunicació. En aquest cas, la col·lisió entre drets implica ponderar cada cas, però també exigeix anar evolucionant (cosa que s'observa en les resolucions que s'han analitzat) i anar actualitzant la doctrina per poder donar resposta al context actual, tal com apunta el Tribunal Constitucional en la sentència del 4 de juny de 2018, en què reconeix: "La información periodística ya no es sólo la actualidad publicada en la prensa escrita o audiovisual, sino un flujo de datos sobre hechos y personas que circula por cauces no siempre sujetos al control de los propios medios de comunicación, y que nos permite ir hacia atrás en el tiempo haciendo noticiables sucesos que no son actuales". Algunes de les sentències que s'han analitzat reconeixen que la responsabilitat del tractament de dades pot no solament dependre dels mitjans que van publicar les informacions, sinó que també depèn dels motors de cerca que en faciliten la recuperació, i que, tenint en compte el protagonisme que tenen en la societat actual, amplien l'abast i per tant els efectes, tant positius com negatius, del fet de fer més accessible un arxiu històric. En aquest sentit, la decisió envers la qüestió prejudicial que es va plantejar al Tribunal de Justícia de la Unió Europea, en el marc del procés relacionat amb el Recurs 725/2010 sobre el qual va resoldre l'Audiència Nacional el desembre del 2014, ha estat clau i ha servit de fonament per resoldre diversos casos posteriors.

De la ponderació entre els drets en conflicte es resol en cada cas el dret que preval. En aquest sentit, les sentències han permès aprofundir en el dret a la protecció de dades personals, que va acompanyat, al seu torn, d'una evolució del marc normatiu amb el nou *Reglament general de protecció de dades*, esmentat ja en algunes sentències, que predomina per sobre de la legislació dels països membres. La jurisprudència ha fet èmfasi en la importància del factor temps, clau a l'hora de valorar les dades que hi ha en informacions d'arxiu i d'hemeroteca, i que pot afectar l'adequació del tractament que se'n fa. Per tant, malgrat el valor que es reconeix a les hemeroteques (en sintonia amb el que va apuntar el Tribunal Europeu de Drets Humans), el factor temps pot ser decisiu per justificar la incorporació d'algunes accions determinades que permetin preservar la protecció dels drets de les persones afectades, tenint en compte, al seu torn, el principi de proporcionalitat a l'hora d'establir les mesures oportunes en cada situació. Entre aquestes mesures, s'hi poden incloure solucions tecnològiques, com ara fer que el cercador elimini alguns enllaços determinats dels resultats de cerca que ofereix, però també que els editors hagin de fer servir instruccions "no index" o "no follow" o, fins i tot, que hagin d'evitar la indexació (a partir del nom i cognoms del subjecte) en els cercadors interns dels mitjans de comunicació. Les mesures més restrictives que impliquen modificar o eliminar el contingut de l'arxiu són excloses i el seu ús pot restar limitat a situacions en què es pugui haver exercit incorrectament la llibertat d'informació. Es garanteix, així, la preservació de l'arxiu.

Pel que fa a la gestió dels drets relacionats amb la protecció i el tractament de les dades personals, en el cas dels diaris que s'han analitzat les informacions relatives a la política de privadesa i protecció de dades s'enfoquen des de la perspectiva de les "funciones de dirección i administración", seguint la classificació de Pauner (2015, p. 189). Aquestes funcions remeten a la recollida de dades que es fa per mitjà de l'activitat generada per l'usuari en la navegació pel web o en registrar-se o subscriure's a serveis o en contractar-los. Les indicacions discordants sobre les funcions que estan més vinculades a la producció i que apel·len a l'ús de dades personals es refereixen a l'àlies i als continguts que comparteixen els usuaris quan participen en els espais oberts per a la publicació. Els diaris detallen les vies de contacte, fins i tot amb el delegat encarregat de la protecció de dades, perquè l'usuari es pugui informar i pugui exercir els seus drets o reclamar. Com que el context en què es mostren aquests drets es relaciona amb les dades que el mitjà de comunicació recull en oferir els serveis, l'usuari pot dubtar entre fer servir aquestes vies o posar-se en contacte amb la redacció quan l'exercici del dret a l'oblit que vol reclamar estigui vinculat a alguna dada que aparegui en informacions arxivades en l'hemeroteca digital. En no haver-hi indicacions específiques sobre el tractament de dades personals que hi ha en les hemeroteques digitals o en els arxius en línia, la interpretació pot ser ambivalent pel que fa a la gestió d'aquestes dades sensibles en aquests espais. Els resultats animen a aprofundir en la percepció dels usuaris i a analitzar-la.

Bibliografía

ABC. <<https://www.abc.es/>>. [Consulta: 05/06/2018].

Berrocal, Ana Isabel (2017). *Derecho de supresión de datos o derecho al olvido*. Madrid: Editorial Reus.

Bowden, Jason (2014). "Reasons to explore big data with social media analytics". *Socialmediatoday.com* (Jan. 15). <<https://www.socialmediatoday.com/content/reasons-explore-big-data-social-media-analytics-videos>>. [Consulta: 05/06/2018].

Camacho, Idoia; Agirreazaldegi, Teresa; Ronco, Milagros; Peñafiel, Carmen (2010). "¿Evolución o revolución?: adaptación de los servicios de documentación a la era digital". *Comunicación y desarrollo en la era digital, congreso AE-IC*. Málaga, 3–5 de febrero de 2010. Málaga: Asociación Española de Investigadores de la Comunicación (AE-IC).

Campuzano Tomé, Herminia (2011). "Las redes sociales digitales: concepto, clases y problemática jurídica que plantean en los albores del siglo xxi". *Actualidad civil*, n.º 1 (1–15 en.), p. 19.

De Mendonça, Thaís; Pereira, Fábio Henrique; Leal-Adghirni, Zélia (2012). "Formación y producción periodística en Internet: desafíos y perspectivas en el escenario brasileño". *Palabra clave*, vol. 15, n.º 1 (en.–jun.), p. 26–53. <<http://palabraclave.unisabana.edu.co/index.php/palabraclave/article/view/2090>>. [Consulta: 05/06/2018]. (<http://palabraclave.unisabana.edu.co/index.php/palabraclave/article/view/2090>)

(<http://palabraclave.unisabana.edu.co/index.php/palabraclave/article/view/2090>)

De Terwangne, Cécile (2012). "Privacidad en Internet y el derecho a ser olvidado/derecho al olvido". *IDP Revista de Internet, derecho y política*, n.º 13 (febr.), p. 53–66. <<https://idp.uoc.edu/articles/abstract/10.7238/idp.v0i13.1400/>>. [Consulta: 05/06/2018].

Díaz Noci, Javier (2008). "Definición teórica de las características del ciberperiodismo: elementos de la comunicación digital". *Doxa comunicación: revista interdisciplinar de estudios de comunicación y ciencias sociales*, n.º 6 (en.–jun.), p. 53–91. <<http://www.doxacomunicacion.es/es/hemeroteca/articulos?id=53> (<http://www.doxacomunicacion.es/es/hemeroteca/articulos?id=53>)>. [Consulta: 05/06/2018].

El mundo. <<http://www.elmundo.es/> (<http://www.elmundo.es/>)>. [Consulta: 05/06/2018].

El país. <<http://elpais.com/> (<http://elpais.com/>)>. [Consulta: 05/06/2018].

Escribano, Patricia (2015). "Algunas cuestiones sobre la problemática jurídica del derecho a la intimidad, al honor y a la propia imagen en Internet y en las redes sociales". En: Fayos, Antonio (coord.). *Los derechos a la intimidad y a la privacidad en el siglo xxi*. Madrid: Dykinson, p. 61–85.

Ettighoffer, Denis (2008). "Les droits de l'homme numérique: le droit à l'oubli". *Ettighoffer Digital Campus* (29 déc.). <<https://www.ettighoffer.fr/3557/les-droits-de-lhomme-numerique-le-droit-a-loubli>>. [Consulta: 05/06/2018].

Europa (2000). *Carta de los derechos fundamentales de la Unión Europea*. <http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_es.pdf (http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_es.pdf) >. [Consulta: 05/06/2018].

— (2016). *Reglamento general de protección de datos (RGPD 2016/679) del Parlamento Europeo y del Consejo de 27 de abril de 2016*. <<https://www.boe.es/doi/2016/119/L00001-00088.pdf>>. [Consulta: 05/06/2018].

European Commission (2003). *Analysis and impact study on the implementation of Directive EC 95/46 in Member States* (Technical annex I). <http://ec.europa.eu/justice/policies/privacy/docs/lawreport/consultation/technical-annex_en.pdf (http://ec.europa.eu/justice/policies/privacy/docs/lawreport/consultation/technical-annex_en.pdf) >. [Consulta: 19/10/2016].

García de Torres, Elvira (2010). "Contenido generado por el usuario: aproximación al estado de la cuestión". *El profesional de la información*, vol. 19, n.º 6 (nov.–dic.), p. 585–594. DOI: 10.3145/epi.2010.nov.04

Gervás de la Písa, Luis (selección y ordenación) (2018). *Código del Derecho al Olvido*. Edición actualizada el 15 de junio de 2018. Madrid: Boletín General del Estado. <<https://www.boe.es/legislacion/codigos>>. [Consulta: 20/06/2018].

Gualar, Javier; Abadal, Ernest; Codina, Lluís (2012a). "Sistema de análisis de hemerotecas de prensa digital". *Trípodos. Tendencias en documentación en los medios de comunicación*, n.º 31 (dic.), p. 37–64.

—(2012b). "Hemerotecas de prensa digital. Evolución y tendencias". *El profesional de la información*, vol. 21, n.º 6 (nov.–dic.), p. 595–605. DOI: 10.3145/epi.2012.nov.06.

Hafner, Katie (2007). "History, digitized (and abridged)". *The New York times* (March 10). <<https://www.nytimes.com/2007/03/10/business/yourmoney/11archive.html>>. [Consulta: 05/06/2018].

La vanguardia. <<http://www.lavanguardia.com/> (<http://www.lavanguardia.com/>) >. [Consulta: 05/06/2018].

Manovich, Lev (2012). "Trending: the promises and the challenges of big social data". En: Gold, Matthew (ed.). *Debates in the digital humanities*. Minneapolis (Mn): The University of Minnesota Press, p. 460–475. DOI: 10.5749/minnesota/9780816677948.003.0047.

Martínez-Martínez, Silvia (2018). "Privacidad, datos personales y empresa de comunicación, en la vorágine". *COMeIN. Revista de los Estudios de Ciencias de la Información y de la Comunicación*, n.º 77 (mayo). <<http://comein.uoc.edu/divulgacio/comein/es/numero77/articles/privacidad-datos-personales-empresas-comunicacion-voragine.html> (<http://comein.uoc.edu/divulgacio/comein/es/numero77/articles/privacidad-datos-personales-empresas-comunicacion-voragine.html>) >. [Consulta: 05/06/2018].

— (2017). "Entre lo perdurable y lo efímero al alcance de la mano". En: Lalueza, Ferran (coord.). *Profesionales de la información y la comunicación. Lo que hacemos y lo que haremos*. Barcelona: Editorial UOC, p. 35–38.

— (2016). "Entretejiendo la Red". *COMeIN. Revista de los Estudios de Ciencias de la Información y de la Comunicación*, n.º 55 (mayo). <<http://comein.uoc.edu/divulgacio/comein/es/numero55/articles/Article-Silvia-Martinez-Martinez.html> (<http://comein.uoc.edu/divulgacio/comein/es/numero55/articles/Article-Silvia-Martinez-Martinez.html>) >. [Consulta: 05/06/2018].

Newhagen, John E.; Rafaeli, Sheizaf (1996). "Why communication researchers should study the internet. A dialogue". *Journal of communication*, vol. 46, no. 1, p. 4–13.

Oficina de Justificación de la Difusión (OJD) [s.d.]. "Medios controlados. Diarios" (periodo en.–dic. 2017). *Ojd.es*. <<https://www.ojd.es/medios-controlados/>>. [Consulta: 20/06/2018].

Palacios, Marcos (2004). "Jornalismo Online, Informação e Memória: Apontamentos para debate". *Revista PJ:Br. Jornalismo brasileiro*, edição 4 (2.º semestre). <http://www2.eca.usp.br/pjbr/arquivos/artigos4_f.htm (http://www2.eca.usp.br/pjbr/arquivos/artigos4_f.htm) >. [Consulta: 20/06/2018].

Pauner, Cristina (2015). "Implicaciones del futuro reglamento europeo sobre protección de datos en la libertad de información". En: Fayos, Antonio (coord.). *Los derechos a la intimidad y a la privacidad en el siglo XXI*. Madrid: Dykinson, p. 181–189.

Poder Judicial de España [s.d.]. "Centro de Documentación Judicial". *Poderjudicial.es*. <<http://www.poderjudicial.es/cgpj/es/Temas/Centro-de-Documentacion-Judicial--CENDOJ-/> (<http://www.poderjudicial.es/cgpj/es/Temas/Centro-de-Documentacion-Judicial--CENDOJ-/>) >. [Consulta: 20/06/2018].

— (2015). "La Audiencia Nacional establece los criterios para reconocer el 'derecho al olvido'". *Poderjudicial.es* (23 en.). <<http://www.poderjudicial.es/cgpj/es/Poder-Judicial/Audiencia-Nacional/Sala-de-prensa/Notas-de-prensa/La-Audiencia-Nacional-establece-los-criterios-para-reconocer-el-derecho-al-olvido-> ([http://www.poderjudicial.es/cgpj/es/Poder-Judicial/Audiencia-Nacional-Sala-de-prensa/Notas-de-prensa/La-Audiencia-Nacional-establece-los-criterios-para-reconocer-el-derecho-al-olvido-](http://www.poderjudicial.es/cgpj/es/Poder-Judicial/Audiencia-Nacional/Sala-de-prensa/Notas-de-prensa/La-Audiencia-Nacional-establece-los-criterios-para-reconocer-el-derecho-al-olvido-)) >. [Consulta: 05/06/2018].

Russom, Phillip (2011). *Big data analytics. TDWI Best practices report*. <<https://tdwi.org/research/2011/09/best-practices-report-q4-big-data-analytics.aspx>>. [Consulta: 05/06/2018].

Salaverría, Ramón; Negro, Samuel (2008). *Periodismo integrado. Convergencia de medios y reorganización de redacciones*. Barcelona: Editorial Sol90.

Tribunal Constitucional de España [s.d.]. "Jurisprudencia". *Tribunalconstitucional.es*. <<https://www.tribunalconstitucional.es/es/jurisprudencia/Paginas/default.aspx>>. [Consulta: 06/2018].

Tribunal Europeo de Derechos Humanos. Consejo de Europa (1950). *Convenio Europeo de Derechos Humanos*. <https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_SPA.pdf>. [Consulta: 05/06/2018].

Unión Europea (2014). *Sentencia del Tribunal de Justicia (Gran Sala) de la Unión Europea (TJUE) del 13 de mayo de 2014*. Asunto C-131/12. <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX%3A62012CJ0131>>. [Consulta: 05/06/2018].

Vilasau, Mónica; Vila, María Àngels (2010). "Intimidación y datos personales en Internet". En: Peguera, Miquel (coord.). *Principios de derecho de la sociedad de la información*. Navarra: Aranzadi; Thomson Reuters, p. 15.

Weinberg, Loren (2009). "Gestión de la experiencia web. La gestión de contenido web converge en la empresa 2.0". *MK marketing + ventas*, n.º 249 (sept.), p. 58–64.

Wunsch-Vincent, Sacha; Vickery, Graham (2007). *Participative web. User-created content, working party on the information economy*. OECD, Directorate for Science, Technology and Industry, Committee for Information, Computer and Communications Policy. <<http://www.oecd.org/dataoecd/57/14/38393115.pdf> (<http://www.oecd.org/dataoecd/57/14/38393115.pdf>) >. [Consulta: 05/06/2018].

Zaslavsky, Arkady; Perera, Charith; Georgakopoulos, Dimitrios (2012). "Sensing as a service and big data". En: *Proceedings of the international conference on advances in cloud computing (ACC)*. Chennai, India, August 03–05, 2012.

Notes

¹ El projecte "Oportunidades y retos del periodismo en los entornos abiertos: estudio de las voces de la sociedad en torno a los medios tradicionales y los sitios participativos de nueva generación" està finançat pel Ministeri d'Economia i Competitivitat (Referència: CSO2016-80703-R).
